

סימן ד מתוך הספר הקדוש

“אורחות חיים”

צוואת התנא רבי אליעזר הגדול

עם פירוש כ”ק מרן אדמו”ר הגאון הקדוש זלה”ה

בהתאם למנהג עדת אנ”ש היקרים הי”ו מאז ומקדם להגות בספה”ק “אורחות חיים”
 במהלך חודש הרחמים והסליחות, העתקנו סימן מתוך הספר
 כל המוקף בסוגריים מרובעות – הינו השלמה למראי המקומות שרמזו אליהם רבנו זצ”ל,
 או תרגום מלשון הזוהר הקדוש

**בני, הוי זהיר להתאבק בעפר רגלי החכמים (א), ואל תסמוך על
 דעתך (ב). ואינך רשאי לומר, קבלו דעתי (ג):**

אורחות חיים

א] בני הוי זהיר להתאבק בעפר רגלי החכמים.

(אבות פ”א מ”ד) [פירש הרע”ב: והוי מתאבק בעפר רגליהם. כלומר שתלך אחריהם, שהמהלך מעלה אבק ברגליו, וההולך אחריו מתמלא מאבק שהוא מעלה ברגליו. פירוש אחר, שתשב לרגליהם על הארץ, שכך היו נוהגים שהרב יושב על הספסל והתלמידים יושבים לרגליו על גבי קרקע, עכ”ל].

ובאבות דרבי נתן (פ”ו) ייחסו מדה זו על רבי אליעזר ואמרו ‘הוי מתאבק בעפר רגליהם – זה רבי אליעזר, מה היה תחילתו של רבי אליעזר [בן הורקנוס, בן עשרים ושתיים היה ולא למד תורה, פעם אחת אמר אלך ואלמוד תורה לפני רבן יוחנן בן זכאי.. אמרו, אותו היום ערב שבת היה.. ולא טעם כלום מו’ שעות של ערב שבת עד שש שעות של מוצאי שבת.. הלך ולן באכסנייה שלו, הלך וישב לפני רבן יוחנן בן זכאי עד שיצא ריח רע מפיו, אמר לו רבן יוחנן בן זכאי, אליעזר בני כלום סעדת היום, שתק. שוב אמר לו, ושתק. שלח וקרא לאכסנייה שלו, א”ל כלום סעד אליעזר אצלכם, אמרו לו אמרנו שמא אצל רבי היה סועד, אמר להם אף אני אמרתי שמא אצלכם היה סועד, ביני וביניכם אבדנו את רבי אליעזר מן האמצע.

אמר לו, כשם שיצא לך ריח רע מפיו, כך יצא לך שם טוב בתורה וכו', ע"כ באבות דרבי נתן, שם].

וזהו כעניין מה שהזהיר [רבי אליעזר] גם לתלמידיו (ברכות כח:): הזהרו וכו' מנעו בניכם מן ההיגיון, והושיבו בין ברכי תלמידי חכמים:

[ב] ואל תסמוך על דעתך.

ואף שרבי אליעזר גופיה כמה פעמים סמך על דעתו נגד דעת חבריו החולקים עליו, ואמרינן במסכת תענית (כה:): דרבי אליעזר לא היה מעביר על מידותיו, זה היה מפני שמידתו הייתה שלא אמר דבר שלא שמע מפי רבו מעולם כדאיתא (יומא סו:), סוכה כח. [ת"ר, מעשה ברבי אליעזר ששבת בגליל, ושאלוהו שלושים שאלות בהלכות סוכה, שתיים עשרה אמר להם שמעתי, שמונה עשר אמר להם לא שמעתי.. אמרו לו, כל דבריך אינן אלא מפי השמועה. אמר להם, הזקקתוני לומר דבר שלא שמעתי מפי רבותי.. ולא אמרתי דבר שלא שמעתי מפי רבי לעולם, ע"כ], ולכן היה מוכרח להיות עומד בדעתו.

והנה מקום אתי להביא דברי קדשו של כבוד אאמו"ר הגאון הקדוש זללה"ה (=בעל 'בית יעקב') על הא דאיתא במסכת תענית (שם) דאיתא דרבי אליעזר לא נענה בתפילתו, ורבי עקיבא נענה. וקאמר 'לא מפני שזה גדול מזה, אלא שזה מעביר על מידותיו וזה אינו מעביר על מידותיו'. ולכאורה קשה להבין, הא משום הא גופיה שזה מעביר על מידותיו וזה אינו מעביר על מידותיו, גדול מזה. ותירץ הוא ז"ל, דמה שרבי אליעזר לא היה מעביר על מידותיו, לא לפחיתות תחשב אבל למעלה, שמפני שהיו מידותיו טובים בתולדה, לכן לא היה צריך להעביר עליהם, וכן בדברי תורה היה הוא מוכרח לעמוד בדעתו כיוון שלא אמר דבר שלא שמע מפי רבו לעולם.

ודבריו אלה יאירו עינינו לראות כי דברי הש"ס דתענית (שם) עולים בקנה אחד עם מאמר הזוה"ק (שמות דף טו.). דמייתי נמי הך עובדה דרבי אליעזר ורבי עקיבא, וסיים עלה 'משום דרבי אליעזר דמי לרחימא דמלכא וכו' ורבי עקיבא דמי לעבדא דמלכא וכו', וכהאי דאיתא (ברכות לד:): הוא דומה כעבד לפני המלך ואני דומה כשר לפני המלך, יעו"ש. הביאור בזה הוא, כי מי שצריך למיכף מידותיו להיות מעביר עליהן הוא ברזא דעבד, ובתפילה צריך להיות ברזא דעבד כדאיתא (בזוהר הקדוש בהר קיב. [=זה לשון הזוהר, שם: 'עבד למפלח בכל זיני פולחנא, בצלותא דאקרי עבודה.. בר נש דאתעטר ברזא דא למהוי עבד, למפלח פולחניה דמאריה, איהו סליק ואתעטר

למהוי בדרגא דא' וגו', ומי שאינו צריך למיכף מידותיו להיות מעביר עליהן להיותם טובים בתולדה, הוא ברזא דבן ונקרא רחמא דמלכא, ולכן לא שייך אליו התפילה, כי רחמי האב על הבן תמיד ומה שיגיע אליו הם בטח כולו לטוב ואין להרהר אחריהן.

ולכן הזהיר לבנו בכאן שלא ילמוד ממנו במה שעמד על דעתו תמיד, ולא יהיה קל בעיניו לדחות דעת חבריו מפני דעתו שהוא דעת עצמו. וכן הזהיר לתלמידיו במסכת ברכות (כח:): הזהרו בכבוד חבריכם.

ועוד יש לפרש בכוונת אזהרתו זו, שבאותן הלכות עצמן שנחלקו רבי אליעזר וחכמים הזהירו שלא יסמוך על דעתו להורות כוותיה, כהאי דעקביא בן מהללאל בעדיות (פ"ה מ"ז) בשעת מיתתו אמר לבנו, בני, חזור בך בארבעה דברים שהייתי אומר, אמר לו ולמה לא חזרת בך, אמר לו, אני שמעתי מפני המרובים, והם שמעו מפני המרובים, אני עמדתי בשמועתי, והם עמדו בשמועתן, אבל אתה שמעת מפני היחיד ומפני המרובים, מוטב להניח דברי היחיד ולאחוז בדברי המרובים, יעו"ש:

ג] ואינך רשאי לומר קבלו דעתי.

(אבות פ"ד מ"ח) 'ואל תאמר קבלו דעתי, שהן רשאים ולא אתה'. [פירש הרע"ב: אל תאמר לחבריך החולקים עליך קבלו דעתי, שאני מומחה ובלא הצירוף שלכם הייתי יכול לדון, שהן רשאים ולא אתה, הואיל וצירפת אותם עמך ראוי שייפסק הדין על פי הרבים, ע"כ].

[היינו] משום שהחולק על הרבים יש עליו בזה עונש נידוי כדאיתא בברכות (יט.) ע"ש [ברבי אליעזר גופיה, במעשה תנורו של עכנאי שהיה רבי אליעזר מטהר וחכמים מטמאים, וקרי ליה עכנאי לפי שהקיפוהו הלכות כעכנאי זה וטימאוהו, ותניא אותו היום הביאו כל טהרות שטיהר רבי אליעזר ושרפום לפניו, ולבסוף ברכוהו, רש"י: לפי שהרבה מאוד לחלוק בדבר זה, ע"כ].

ועיין שבת (קלד.) [תניא, אין טורפין יין ושמן לחולה בשבת, אמר רבי שמעון בן אלעזר משום רב מאיר, אף טורפין יין שמן. אמר רבי שמעון בן אלעזר, פעם אחת חש רבי מאיר במעיו, וביקשנו לטרוף לו יין ושמן, ולא הנחנו. אמרנו לו, דבריך ייבטלו בחיך. אמר לנו] רבי מאיר, אף על פי שאני אומר כך וחברי אומרים כך, מימי לא מלאני ליבי לעבור על דברי חברי. [ומסיק התם, הוא ניהו דמחמיר אנפשיה, אבל לכולי עלמא שרי. א"ה, אם כן מטעם דרך ארץ לחבריו אמר כך ולא מטעם רוב, וי"ל].